Naturskyddsföreningens framtidsstrategi

Verksamhetsriktlinjer
2019–2023

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft att förändra
PG 90 1909-2

Juni 2018. Reviderad juni 2021
Omslag och illustrationer: Mats Johansson
Projektledare: Lisa Silver
Formgivning: BankerWessel
ISBN: 978-91-558-0199-1

Innehåll

Vi har kraft att förändra! 4
Vår framtidsstrategi 5

Vi är Naturskyddsföreningen 6
Metoder för förändring 8

Våra prioriteringar 2019–2023 10

Målområde 1 12
Atmosfären –
ren luft och begränsad klimatpåverkan

Målområde 2 16
Landbaserade ekosystem –
livskraftig natur i skog och mark

Målområde 3 20
Akvatiska ekosystem –
livfulla vatten från källa till hav

Målområde 4 24
Människan –
miljökloka människor i hållbara samhällen

Målområde 5 28
Föreningens resurser –
en stark och inflytelserik organisation

Ordlista 32
Bilagor 34

Förteckning över de svenska miljökvalitetsmålen och de globala målen 34

Vi har kraft att förändra!

Vi har en ljus framtid inom räckhåll. Aldrig tidigare har mänskligheten haft så mycket samlad kunskap om miljön, hur vi kan leva i harmoni med djur och natur och om vikten av friska och stabila ekosystem. Samtidigt har miljöproblemen gått så långt att det är vi människor som lever nu som kommer att avgöra framtiden för kommande generationer djur, växter och människor. Behovet av ett starkt, brett och förtroendeingivande miljöengagemang har därför aldrig varit större. Utsläppen av växthusgaser är fortsatt höga, samtidigt som de negativa konsekvenserna av en höjd medeltemperatur allt oftare gör sig påminda. Arter i skog och mark utrotas i en aldrig tidigare skådad hastighet. Våra vatten, sött som salt, hotas av rovdrift och föroreningar. De miljöförsvarare som världen över kämpar för ett hållbart samhälle drabbas, på grund av sitt arbete, i allt större utsträckning av hot och våld.

Naturskyddsföreningen har kraft att förändra! Vi är Sveriges största miljöorganisation och sedan 1909 har vi varit med och räddat pilgrimsfalken, skapat naturreservat, bidragit till ekoboomen och påverkat viktiga politiska beslut, bland annat inom klimatområdet. Genom att stötta och samarbeta med den globala miljörörelsen bidrar Naturskyddsföreningen till ett starkare deltagande och genomslag för frågor om hållbar utveckling i lokala och globala utvecklingsprocesser. Med närmare en kvarts miljon medlemmar, lokal förankring i nästan varje kommun och drivande eldsjälar har vi stora möjligheter att fortsätta göra en konkret skillnad för naturen och miljön. Tillsammans kan vi påverka lokalt, regionalt, nationellt och globalt.

Vår framtidsstrategi

Framtidsstrategin är Naturskyddsföreningens verksamhetsriktlinjer för perioden 2019–2022.[1] Den är ett visionärt dokument som anger vår långsiktiga och övergripande inriktning. Därutöver är den ett styrande dokument som bestämmer och tydliggör prioriteringarna för riksföreningens arbete under de fyra åren.

Vår framtidsstrategi innehåller föreningens **vision** och en beskrivning av **vår roll** på samhällsarenan. Föreningens prioriterade verksamhet under fyraårsperioden beskrivs i **fem övergripande målområden som konkretiseras med totalt 17 fyraåriga mål**. Dokumentet innehåller också **fem förändringsmetoder** som beskriver hur vi arbetar för att uppnå våra mål. Om du under läsningens gång stöter på ord som du inte känner till eller undrar vilken betydelse ordet har i det här sammanhanget så finns det en **ordlista** i slutet av dokumentet.

Framtidsstrategin talar om hur riksföreningens arbete ska prioriteras för att på bästa sätt möta miljöutmaningarna och skydda naturen. Den omfattar hela föreningen och beskriver vilka frågor riksföreningen prioriterar, på **lokal och regional** nivå genom stöd till kretsar (våra lokalföreningar) och länsförbund, på **nationell nivå** genom att bland annat påverka makthavare i Sverige och EU samt på **global nivå** genom föreningens globala program. Riksföreningen stöttar främst kretsar och länsförbund inom ramen för framtidsstrategins prioriteringar, men ger även grundbidrag och stöd för annan viktig verksamhet.

De olika nivåerna som beskrivs i dokumentet utgår från politiska nivåer för beslutsfattande:

- Lokal nivå beskriver påverkan på kommuner och andra lokala makthavare.
- Regional nivå beskriver påverkan på landsting och regioner och andra regionala makthavare. Ett betydande påverkansarbete sker också gentemot länsstyrelserna.
- Nationell nivå beskriver påverkan på politiker och andra makthavare nationellt och inom EU. Anledningen till att EU räknas till nationell nivå är för att EU-regelverket till stor grad styr svensk politik och lagstiftning. Svenskar röstar ju dessutom i valet till EU-parlamentet och är EU-medborgare.
- Global nivå beskriver frågor som ligger utanför Sveriges och EU:s gränser eller beslutsfattande och den verksamheten sker främst via vårt globala program tillsammans med andra organisationer och nätverk.

Utifrån framtidsstrategin beslutar riksstyrelsen om mätbara mål och verksamhetsplaner som styr rikskansliets dagliga arbete.[2] Riksstyrelsen har som uppdrag att stimulera och underlätta för länsförbund, kretsar och nätverk att engagera sig för föreningens mål i framtidsstrategin. På det viset lägger framtidsstrategin grunden för föreningens kraftsamling och mobilisering. Den ska vara en inspiration för de tusentals människor som varje dag samlas kring det ideella arbetet, såväl som för de anställda på Naturskyddsföreningen.

---

1 Naturskyddsföreningen riksstämma ska enligt stadgarna besluta om verksamhetsriktlinjer. Framtidsstrategin 2019–2022 är de fyraåriga verksamhetsriktlinjer som föreningen beslutar om på riksstämman i Uppsala 2018.
2 Andra dokument som styr rikskansliets arbete är de policyer och positionspapper som fastslår föreningens ståndpunkter i olika sakfrågor.

Vi är Naturskyddsföreningen

Vår vision

En hållbar framtid på en frisk och levande planet.

Vår roll

- **Naturskyddsföreningen** är Sveriges största och mest inflytelserika miljöorganisation. Vi är en demokratisk, medlemsbaserad organisation som driver viktiga natur- och miljöfrågor lokalt, regionalt, nationellt och globalt.
- Vi har en unik kraft i vår folkrörelse och vill vara en naturlig hemvist för alla miljöengagerade. Vi finns i hela landet och verkar på alla nivåer i samhället.
- Vi har en bred och djup kompetens grundad i vetenskap och fakta. Vi väcker engagemang för naturen, utbildar och sprider kunskap om miljö och hälsa, verkar för skydd och vård av värdefull natur, skapar opinion samt påverkar, granskar och utkräver ansvar av makthavare och lagstiftare.
- Vi verkar för en hållbar konsumtionskultur och för förändrade normer och beteenden och tror att verklig förändring bygger på solidaritet i hela samhället, mellan generationer och mellan länder.
- Vi bidrar till konkreta lösningar för ett modernt, miljöanpassat samhälle på en frisk och levande planet.
- Vi samarbetar med nätverk, organisationer och företag i Sverige och världen för att möta framtidens stora miljöutmaningar.

Metoder för förändring

För att nå våra mål och i förlängningen uppnå vår vision arbetar vi utifrån fem förändringsmetoder.

1

Naturkänsla

Naturskyddsföreningen arbetar för att väcka kärlek till och respekt för naturen. Vi sprider kunskap och ordnar aktiviteter som gör det lättare att upptäcka och uppleva naturen. Vi vill ge fler människor möjlighet att njuta av och förstå naturen. Vi tror att engagemanget och viljan att skydda naturen ökar när människor lever nära den och kan sätta ord på det de ser och upplever.

2

Mobilisering

Naturskyddsföreningen arbetar med folkbildning och kapacitetsutveckling för att stödja individer och organisationer som vill göra en insats för miljön. För att agera krävs kunskap och vi baserar allt vårt arbete på vetenskap och fakta. I vårt opinionsbildande arbete mobiliserar vi medlemmar såväl som allmänhet. Genom en bred och inkluderande folkrörelse blir vi många människor som tillsammans kan påverka samhället till det bättre.

3

Påverkan

Naturskyddsföreningen arbetar för att påverka makthavare inom politik, näringsliv och offentlig sektor i Sverige, EU och globalt. Vi identifierar problem och föreslår lösningar, granskar och bygger strategiska allianser. Vi möter och samtalar med politiker, företagsledare och tjänstemän. Makthavarnas beslut och handlingar i dag är helt avgörande för om vi lyckas skydda livet på vår planet i morgon. De politiska besluten ska sätta miljövänliga spelregler för samhället för att gynna en livskraftig natur. Företag och offentliga aktörer ska följa lagar och regler, men även gå före och visa vägen.

4

Konsumentmakt

För att värna naturen och hållbart bruka våra naturresurser måste vi alla vara miljökloka i våra val och levnadsvanor. Naturskyddsföreningen stödjer enskilda konsumenter, företag och offentliga uppköpare att göra kloka val som bidrar till en mer hållbar konsumtion. Konsumentinformation och certifieringar – som till exempel vår egen märkning Bra Miljöval – kan underlätta miljökloka val. Vi granskar, sprider kunskap och goda exempel samt uppmanar till handling som bidrar till en mer hållbar konsumtionskultur. Konsumentmakt påverkar samhället och leder ofta till nya politiska krav och skärpt lagstiftning.

5

Samarbete

Naturskyddsföreningen söker strategiska samarbeten för att lösa dagens och framtidens utmaningar. Genom att koordinera insatser lokalt, regionalt och nationellt blir vi en ännu mer kraftfull organisation. Vi samarbetar med nätverk, organisationer och företag, samt med våra många samarbetsorganisationer världen över. Tillsammans har vi kraft att påverka både stora och små beslut.

Våra prioriteringar 2019–2022

Framtidsstrategin innehåller fem långsiktiga övergripande målområden utan inbördes rangordning. Målområdena ett till tre beskriver de miljöförändringar Naturskyddsföreningen vill se i atmosfären, på land och i vattnet. Målområde fyra fokuserar på hur samhället och människan behöver förändras för att anpassa sig efter naturens förutsättningar. Det femte målområdet beskriver vilka förutsättningar och resurser föreningen behöver för att lyckas nå mål ett till fyra. Målområdena relaterar även till flera av de globala målen för hållbar utveckling och de svenska miljökvalitetsmålen.[3] Inom varje övergripande målområde finns mål som visar på hur riksföreningen ska prioritera sitt arbete under perioden 2019–2022. Målen omsätts till mätbara effektmål och till konkret verksamhet i riksföreningens verksamhetsplaner och budget.

3 Se ordlistan för mer information om de svenska miljömålen och de globala målen. Se också bilagan ”Förteckning över de svenska miljökvalitetsmålen och de globala målen” som innehåller en teckenförklaring av ikonerna samt beskriver hur vi jobbar med de svenska och globala målen.

”En hållbar framtid på en frisk och levande planet”

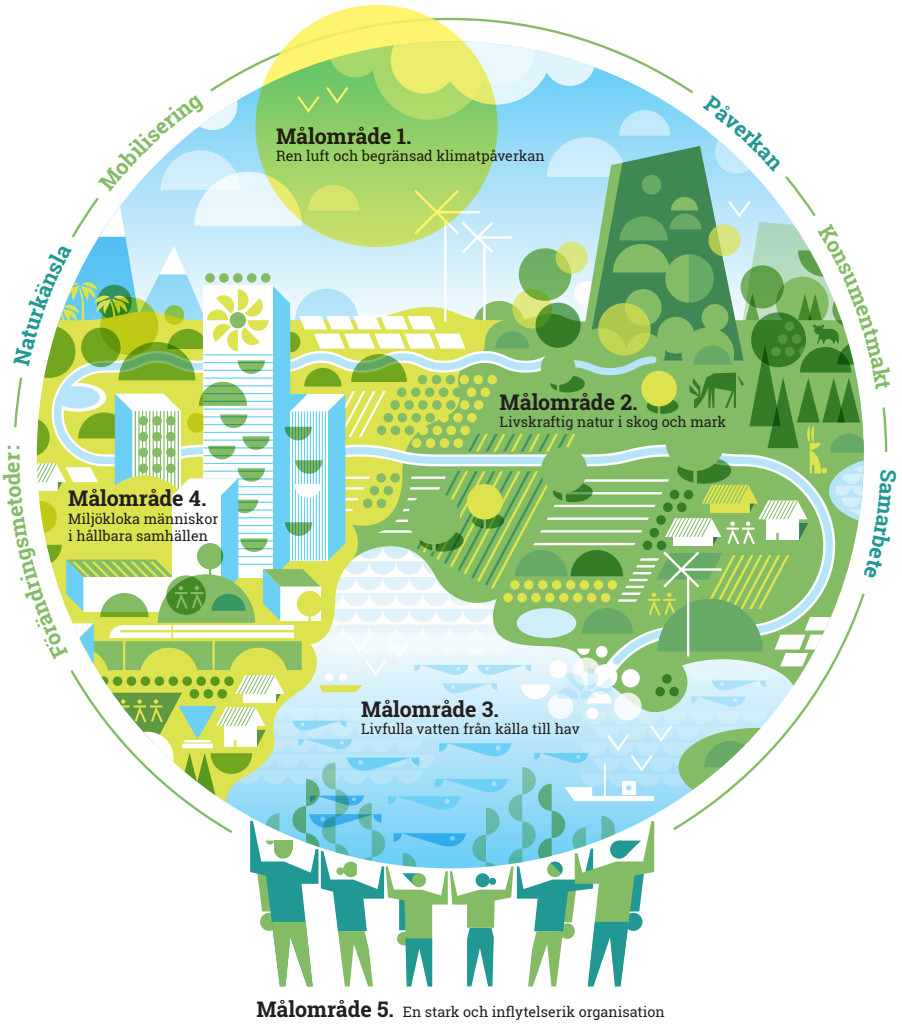

Våra prioriteringar
2019–2022

1 Atmosfären
Ren luft och begränsad klimatpåverkan

2 Landbaserade ekosystem
Livskraftig natur i skog och mark

3 Akvatiska ekosystem
Livfulla vatten från källa till hav

4 Människan
Miljökloka människor i hållbara samhällen

5 Föreningens resurser
En stark och inflytelserik organisation

Atmosfären

Ren luft och begränsad klimatpåverkan

1

Ren luft och begränsad klimatpåverkan är grundförutsättningar för en frisk planet. Luftföroreningar orsakar allvarliga konsekvenser för människa och miljö. Klimatförändringarna är en av vår tids största samhällsutmaningar. Utsläppen av växthusgaser är fortsatt höga, trots globala och nationella beslut och utfästelser om utsläppsminskningar. För att klara Parisavtalets målsättningar måste de svenska utsläppen av växthusgaser vara nära noll 2030 och globalt behöver utsläppen vara nära noll till 2050. I Sverige finns särskilda utmaningar kopplade till bland annat industri-, transport- och jordbrukssektorerna. Energi- och byggsektorn behöver också bli mer hållbara. Utsläppen från svensk konsumtion är mycket höga, varav utsläppen som sker utomlands står för ungefär hälften. Framöver kommer förmodligen även stabila kolsänkor att bli en nödvändighet, dessa får dock inte ersätta behovet av kraftiga utsläppsminskningar eller motverka andra miljömål.

Konsekvenserna av klimatförändringar och luftföroreningar drabbar i synnerhet resurssvaga grupper och låginkomstländer Klimatförändringarna märks bland annat genom naturkatastrofer, såsom översvämningar och torka. Det leder till ett ökande antal klimatflyktingar och en ökad osäkerhet i tillgång till vatten, vilket i sin tur får allvarliga konsekvenser för matproduktion- och energiförsörjning. Luftföroreningar orsakar skador på växtlighet, grödor, byggnader men är också ett stort hot mot människors hälsa. Globalt beräknas miljontals människor dö i förtid till följd av luftföroreningar. I Sverige är vägtrafiken en stor källa till luftföroreningar, framförallt i tätorter, och bidrar till bildandet av marknära ozon samt en ökad andel skadliga partiklar i luften. Ren luft utan föroreningar är en förutsättning bland annat för att uppnå det globala målet om hälsa och välbefinnande.

För att minska klimatförändringarna och luftföroreningarna måste drastiska förändringar till. Vi behöver minskade och hållbara transporter, minska utsläppen från vår konsumtion och produktion och övergå till ett hållbart och rättvist energisystem.

Miljökvalitetsmål

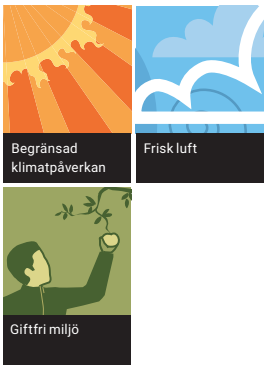

Globala mål

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet

1.1 Minskade och hållbara transporter

Transporter står för en stor del av utsläppen av växthusgaser och luftföroreningar. Därför behöver smarta lösningar för minskade person- och varutransporter spela en viktig roll i samhällsplaneringen. Det behövs också en omställning till hållbara transporter.

Lokalt och regionalt verkar vi för frågor som rör samhällsplanering och infrastruktur i det transporteffektiva samhället. Detta innefattar exempelvis ökad satsning på gångvägar, cykelstråk, miljösmart kollektivtrafik och samåkning, men även tekniska lösningar för arbete och träffar på distans.

Nationellt verkar vi framförallt för att minska transportarbetet.[4] Det behövs också styrmedel för en omställning till fossilfria och miljöeffektiva transporter, för allt ifrån privatpersoner till gods, men även för arbetsmaskiner. Biobränslen ska komma från hållbart brukande av skog och mark. Subventioner till ohållbara transporter behöver avvecklas och hållbara alternativ ska premieras. Flygtransporterna behöver minska vilket underlättas av ett väl utbyggt och pålitligt järnvägsnät i hela landet och i EU. Vi fortsätter även att bevaka transportfrågor inom EU.

Globalt fortsätter vi att, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, bevaka frågor som rör hållbara transporter samt verkar för att frågor om biodrivmedels förtjänster och nackdelar analyseras och förs fram.

1.2 Minskade utsläpp från konsumtion och produktion

Utsläppen av växthusgaser måste minska till nära noll vilket kräver en omfattande samhällsomställning. Att producera varor och livsmedel kräver både energi och resursutvinning som bidrar till utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar.

Lokalt och regionalt verkar vi för att uppmuntra och främja minskad konsumtion av nyproducerade varor genom bland annat återanvändning av varor och material, likaså materialåtervinning när varan inte längre går att återanvända. En stor andel av de konsumtionsbaserade utsläppen kommer från produktion av livsmedel. Därför behöver både privatpersoner och offentlig verksamhet öka andelen växtbaserad och klimatsmart producerad mat, samt minska matsvinnet.

Nationellt verkar vi för att minska klimatpåverkan från både konsumtion och produktion hos privat och offentlig sektor bland annat genom styrmedel, avveckling av klimatskadliga subventioner och genom att uppmuntra beteendeförändringar hos privatpersoner. Metoderna för att mäta och redovisa utsläpp behöver förbättras, en förutsättning för att lyckas minska de konsumtionsbaserade utsläppen är tillgänglig och tillförlitlig statistik både nationellt och lokalt. Vi bevakar fortsatt klimatpolitiken inom EU och Klimatkonventionen. Sverige ska gå före genom att ha och nå ambitiösa klimatmål samt aktivt arbeta för att minska de utsläpp som uppstår i andra länder på grund av vår konsumtion, bland annat genom importvaror och finansiella tjänster. Även styrmedel för klimatsmarta livsmedel och livsmedelsproduktion inom Sverige och EU är viktiga för att nå klimatmålen.

4 Förflyttning av passagerare eller gods.

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet
Fortsättning **1.2 Minskade utsläpp från konsumtion och produktion**	**Globalt** verkar vi, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, för hållbar konsumtion och produktion som även inkluderar gröna innovationer samt giftfri och resurssnål produktion. Klimatsmart livsmedelsproduktion är en nyckelfråga som innefattar val av livsmedel, produktionsmetoder och omhändertagandet av restprodukter. Investeringar och utvecklingssamarbete ska ta hänsyn till människor och miljö.

1.3

Hållbar energiförsörjning

Alla har rätt till en trygg energiförsörjning. Men både energisektorn och energianvändningen behöver bli mer hållbara för att inte bidra till klimatförändringar eller utsläpp av luftföroreningar.

Lokalt och regionalt verkar vi för hållbara val av energislag och effektiv energianvändning för konsumenter, kommuner och företag. En snabb och hållbar omställning till förnybar energi är viktig. I övergången till förnybara energikällor är det angeläget att markanvändningen hanteras med hänsyn till människor och miljö.

Nationellt verkar vi för riktlinjer och styrmedel för energieffektivisering, minskad energianvändning och utfasning av fossila energikällor. Energikällor som har minst negativ miljöpåverkan, både gällande klimatpåverkan, utsläpp av föroreningar, mark- och vattenanvändning och utsläpp i samband med framställning, ska premieras. Därutöver ska subventioner till miljöskadliga energislag upphöra. Vi lyfter och problematiserar även de negativa konsekvenserna av till exempel bioenergi och elproduktion.

Globalt verkar vi, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, för en omställning till ett rättvist och hållbart energisystem. Det är ett 100 procent förnybart energisystem som tillgodoser alla människors energibehov inom ramen för ekosystemens gränser. Höginkomstländer med, historiskt eller i dag, ohållbart höga utsläpp per person måste minska sina utsläpp och samtidigt bistå med finansiering och teknologiöverföring för att möjliggöra omställningen i fattigare länder.

Landbaserade ekosystem

Livskraftig natur i skog och mark

2

De landbaserade ekosystemen, i skog och mark[5], utgörs av en rikedom av biologisk mångfald: av naturtyper, livsmiljöer, arter och gener. Mänsklig aktivitet hotar på olika sätt denna mångfald. Vissa ekosystem påverkas på ett grundläggande och allvarligt sätt så att det sker en förlust av de nyttor som naturen ger oss.[6] Forskare talar i dag om ett sjätte massutdöende och att den sammanlagda förlusten av biologisk mångfald har lett till att den planetära gränsen[7] kopplad till biodiversitet redan överskrids.

Naturens rikedom – den biologiska mångfalden – har ett eget inneboende värde. Fungerande ekosystem med bibehållen biologisk mångfald är även nödvändiga för mänsklighetens överlevnad. När ekosystemen utsätts för negativ påverkan, till exempel genom klimatförändring eller övergödning, får de sämre motståndskraft och återhämtningsförmåga.

Vi slösar med naturresurser och när dessa utvinns sker det ofta på ett, för naturen, skadligt sätt och som ofta innebär oåterkallelig förlust av biotoper. De metoder som dominerar mineralutvinningen och i skogs- och jordbruket är inte hållbara, särskilt inte när det gäller upprätthållande av biologisk mångfald och naturens nyttor över tid. De orsakar bland annat svåra ingrepp i naturen, försurning, övergödning och utsläpp av kvicksilver, bekämpningsmedel och andra miljögifter. För att det rika växt-och djurlivet i odlingslandskapet ska upprätthållas krävs ett hållbart brukande, genom exempelvis slåtter och bete.

Konflikterna om våra naturresurser blir allt hårdare, vilket i många länder lett till eskalerande kränkningar av mänskliga rättigheter samt hot mot och mord på miljöaktivister.

För att ekosystemen på land ska fungera behöver vi bevara och skydda arternas livsmiljöer. Genom att etablera ett *verkligt* hållbart nyttjande samt skydda och förvalta de för naturvårdsändamål mest värdefulla områdena och restaurera ekosystem och bestånd av arter som är alltför hårt utarmade, kan en grön infrastruktur skapas. Det skulle kunna göra det möjligt att nå den miljökvalitet som riksdagen sedan länge beslutat om.[8]

Miljökvalitetsmål

Globala mål

5 Skog och mark innefattar alla landbaserade ekosystem, allt ifrån fjällandskap till skogs- och jordbrukslandskap, tätortsnära natur och olika strandmiljöer. Målområdet omfattar även berggrunden och jordartslagret, liksom jordmånen i de agrara systemen.

6 Formuleringarna om naturens nyttor i det här dokumentet syftar till begreppet ”naturens bidrag till människor” som är en vidareutveckling av begreppet ”ekosystemtjänster”. Se naturens bidrag till människor i ordlistan för mer information.

7 Se planetära gränser i ordlistan.

8 Se riksdagens miljömålssystem, t ex: www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljomalssystemet/

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet

2.1

Hållbart brukande och hållbar resursanvändning

För att de landbaserade ekosystemen ska vara livskraftiga och kunna nyttjas av människan över tid krävs att de bibehåller sin biologiska mångfald, resiliens och förmåga att tillhandahålla naturens nyttor.

Lokalt och regionalt uppmuntrar vi till minskad och hållbar konsumtion genom till exempel återanvändning och materialåtervinning för att minska uttaget av ny råvara och användningen av energi, vatten och processkemikalier. Kommunerna ska föregå med gott exempel bland annat i brukandet av sin egen mark och i att värna en giftfri miljö i sin verksamhet. Den kommunala planeringen och lovgivningen ska styra mot hållbar markanvändning och bebyggelse. Vi uppmuntrar initiativ till giftfria verksamheter och gynnande av biologisk mångfald även i privat sektor. Vi bevakar att gällande lagar och regler inom mineralutvinning[9] och jord- och skogsbruk efterföljs samt förespråkar att en betydande del av skogsmarken ska brukas hyggesfritt. Odlingslandskap och dess biologiska mångfald behöver vårdas och bevaras. Vi förespråkar ekologiska och miljökloka val av livsmedel, såsom säsongsanpassad, närodlad mat och naturbeteskött. Offentlig och privat sektor bör öka sin efterfrågan på ekologiska livsmedel i sin upphandling.

Nationellt verkar vi för policyer och styrmedel som säkerställer giftfria och resurseffektiva material- och livsmedelsflöden och som styr mot hållbar markanvändning. För en hållbar resursanvändning behövs ett minskat resursuttag, ökad återanvändning och ökad materialåtervinning, enligt avfalls- och mineralhierarkin.[10] Dessutom krävs en snabb omställning från fossil till förnybar råvara. Ökad andel vegetarisk mat minskar ofta användningen av mark, vatten och energi. Det behövs även riktlinjer och styrmedel för att gynna hyggesfritt skogsbruk, agroekologiskt[11] och ekologiskt jordbruk, mer betesmark och hävd av ängsmarker, recirkulering av näringsämnen från samhället, minskad övergödning, samt minskad användning av bekämpningsmedel. EU:s jordbrukspolitik behöver skärpas och styras om mot ersättningar för miljötjänster inom livsmedelsproduktionen. Den svenska mineral- och skogsvårdslagstiftningen behöver skärpas och lyftas in i miljöbalken. För att få till stånd materialflöden utan farliga kemikalier krävs riktlinjer, lagar och styrmedel för ökad kunskap och transparens om varors och materials innehåll. Förorenare ska betala för de skadliga utsläpp de åstadkommer.

Globalt verkar vi, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, för global livsmedelstrygghet där jordbruket utgår från agroekologiska principer och klimatanpassning. Att samodla jordbruksprodukter och skog, så kallat agroforestry, gynnar den biologiska mångfalden och är motståndskraftigt mot klimatförändringar. Vi verkar för rättighetsbaserad och lokal förvaltning för bevarande av naturskogar. Minskad avskogning är ett sätt att binda kol och minska klimatförändringar, samtidigt som skogens alla värden bibehålls. Vid exploatering av mark och skog för utvinning av naturresurser ska lokalbefolkningens rätt till fritt informerat samtycke respekteras. Genom internationella samarbeten verkar vi för giftfria och resurseffektiva materialflöden, där hänsyn tas till hur mark, vatten och energi används.

---

9 Mineralutvinning inbegriper både täkter och gruvor.

10 Naturskyddsföreningen vill ha en ny politik för en hållbar mineralförsörjning. Därför har vi föreslagit en mineralhierarki, liknande den som finns för avfall. Mineralhierarkin är en prioriteringsordning som utgår från samhällets behov av mineral, istället för den utgångspunkt som finns i dag: vilka mineraler som går att bryta. Den föreslagna hierarkin ligger väl i linje med befintlig lagstiftning om att främja återvinning och återbruk. Läs mer om mineralhierarkin och avfallshierarkin på Naturskyddsföreningens webbplats.

11 Agroekologi är ett sätt att odla, planera och driva lantbruk som bygger på lokala förutsättningar, kretsloppstänkande och biologisk mångfald.

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet

2.2

Skyddade och bevarade arter, populationer och värdefulla områden

Genom att bevara arter och populationer samt skydda, sköta och förvalta värdefulla naturområden skapas bättre möjligheter att bevara den biologiska mångfalden över tid.[12]

Lokalt och regionalt verkar vi för fortsatt kunskapsuppbyggnad bland annat genom inventeringar av arter och livsmiljöer, insamling av medborgardata[13] och framtagande av kommunala och länsvisa naturvårdsprogram. Vi driver lokalt genomförande av reservatsbildning och biotopskyddsområden, restaurering och återskapande av naturmiljöer samt artbevarandeprojekt. Den fysiska planeringen ska stimulera till bevarande av biologisk mångfald och den offentliga sektorns skogar och marker ska skötas på ett hållbart sätt. Genom att delta i olika kommunala och regionala råd kan vi göra vår röst hörd. Därutöver agerar vi ”vakthund” för värdefull natur, bland annat genom att försöka stoppa skogsavverkningar och nyetableringar av gruvor. Vi bevakar även strandskydds- och artskyddsärenden, mineral- och markexploateringar samt hur skyddade områden sköts och förvaltas.

Nationellt verkar vi för att ändra den politik som styr markanvändningen för bland annat jord- och skogsbruket, mineralutvinning, bebyggelse och infrastruktur. Det innefattar både en ändring av politiken som helhet och en ändring av regelverk och andra styrmedel. Vi driver också att det ska finnas tillräckligt med statliga medel för skydd och förvaltning av mark, naturvård och insatser för biologisk mångfald, inklusive för nationellt finansierad kunskapsuppbyggnad.

Globalt verkar vi, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, för minskad exploatering av landområden. Det sker genom att stärka människors rätt till kunskap, information, organisering och makt att påverka. Urfolkens traditionella kunskap och rättigheter ska respekteras.

---

12 I de ekosystem och naturtyper där värdena i huvudsak vilar på frånvaro av mänsklig påverkan, t ex naturskogar är ”skydd” ett relevant begrepp att använda. När det gäller odlingslandskapets naturtyper i form av ängar och naturbetesmarker handlar det istället primärt om att upprätthålla hävden – slåtter och bete – över tid. Annars förloras värdena tämligen snabbt.

13 Se medborgardata i ordlistan.

Akvatiska ekosystem

Livfulla vatten från källa till hav

3

Vatten är förutsättningen för allt liv på vår planet. Vattnet, från källa till hav, utgör ett sammanhängande system. Det som sker i sötvattenmiljöer påverkar också haven.

Haven producerar hälften av det syre vi andas och fungerar som termostat för planeten. Tre miljarder människor lever i kustnära samhällen och fisk är en betydande näringskälla för en stor del av jordens befolkning. I dag är våra hav och dess invånare allvarligt hotade. Förutsättningarna för livet i haven har förändrats i grunden genom långvarig tillförsel av näringsämnen, miljögifter och plast från jord- och skogsbruk, industrier, sjöfart och avlopp. Ohållbart fiske, exploatering av marina miljöer och klimatförändringar förvärrar situationen och minskar den marina mångfalden.

Sötvattnet i våra sjöar och vattendrag utgör bara 0,07 procent av allt vatten på jorden men är helt livsavgörande för människor, växter och landlevande djur. Missbruk av vattenresurser är ett växande problem för såväl växter och djur som för människor. I Sverige har dikningar, sjösänkningar och dämningar minskat och förändrat vattnets utbredning i landskapet. Det har medfört att naturens förmåga att ta hand om till exempel näringsämnen och plötsliga skyfall har minskat och att utsattheten för vattenbrist har ökat. Vattnet, inklusive grundvattnet, påverkas också negativt av skogs- och jordbruk, mineralutvinning, industrier, båtar, vattenkraftverk och avloppsvatten från hushåll. Många arter som är knutna till vatten och som är beroende av att kunna vandra fritt mellan hav, sjöar och vattendrag är därför hotade. Globalt utgör den ökande vattenbristen ett stort hot mot ekosystem i skog och mark och mot mat- och energiförsörjning.

Eftersom effekterna av klimatförändringar ofta yttrar sig i vattenrelaterade problem, såsom översvämningar, torka och läckage av miljöföroreningar, är en hållbar vattenförvaltning en mycket viktig åtgärd för att skapa resiliens mot klimateffekter.

För rena och livfulla vatten från källa till hav behöver vi ställa om till ett hållbart fiske och vattenbruk, använda våra vattenresurser hållbart, minska tillförseln av näringsämnen och eliminera utsläpp av miljögifter och plast till sötvatten och hav samt skydda viktiga havs- och vattenområden.

Miljökvalitetsmål

Globala mål

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet

3.1

Hållbart brukande och hållbar resursanvändning

En hållbar resursanvändning ger friska ekosystem, hög artrikedom och stora och välmående fiskbestånd.

Lokalt och regionalt verkar vi för att privatpersoner, offentlig sektor och företag ska värna det rena vattnet och friska ekosystem genom att minska utsläpp av förorenande ämnen från skogs- och jordbruk, mineralutvinning, båtar, industrier, dagvatten och VA-system. Vi arbetar också för miljöanpassad vattenkraft och uppmuntrar konsumenter att välja livsmedel från hållbart fiske och vattenbruk.

Nationellt verkar vi för bättre fiskeförvaltning, hållbart fiske, hållbart vattenbruk och förbud mot destruktiva fiskemetoder. Vi driver på för hållbar vattenkraftproduktion och en ambitiös implementering av EU:s vattendirektiv. Utsläppen av miljögifter måste minska i gruvnäring, industrier, jord-, skog- och vattenbruk. I matbutikernas fiskdisk hjälper vi konsumenter att välja fisk och skaldjur från hållbart fiske genom konsumentinformation.

Globalt verkar vi, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, för en rättvis, inkluderande och transparent fiskepolitik i EU och i låg- och medelinkomstländer. Denna ska ta hänsyn till lokalbefolkningens behov och ska varken ske på bekostnad av det småskaliga fisket eller människors rätt till tryggad livsmedelsförsörjning och inkomstkälla. Illegalt fiske ska stoppas och fiskemetoderna ska vara skonsamma för att återställa och bevara intakta marina ekosystem. Utsläpp av miljögifter och plast behöver minska och vattenanvändningen ska ske hållbart och rättvist fördelat.

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet

3.2

Skyddade och bevarade arter, populationer och värdefulla områden

Genom minskad tillförsel av ämnen och störningar som skadar våra akvatiska miljöer, skydd av värdefulla vattenområden och en hållbar sötvattenanvändning motverkas övergödning samtidigt som den biologiska mångfalden gynnas. Starka ekosystem ökar motståndskraften mot klimatförändringar.

Lokalt och regionalt verkar vi för att skydda och återskapa bland annat våtmarker, sjöar, vattendrag och strandmiljöer. Vi driver processer för strandskydd och mot exploatering med särskilt fokus på vattenfrågor. Konsumenter kan genom att välja el märkt med Bra Miljöval bidra till olika artbevarandeprojekt.

Nationellt verkar vi för förbud mot destruktiva fiskemetoder och för adekvat skyddade marina reservat, vatten med god kvalitet och god ekologisk status samt biologisk mångfald i sjöar, vattendrag och hav. Riktlinjer och styrmedel behövs för att minska övergödningen och utsläpp av miljögifter och plaster till våra vatten. Motståndskraften i sjöar och hav behöver öka genom anpassat jord- och skogsbruk där hänsyn tas till såväl val av arter, sorter och produktionsmetoder som till användande av vattenresurser.

Globalt verkar vi, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, för minskad exploatering av kustområden. Det sker genom att stärka människors rätt till kunskap, information, organisering och makt att påverka. En ökad samförvaltning av marina- och kustekosystem behövs för att skydda och stärka den biologiska mångfalden i haven, mildra klimateffekterna och bidra till en hållbar och rättvis vattenanvändning.

Människan

Miljökloka människor i hållbara samhällen

4

Vi människor är orsaken till miljöproblemen och därför måste vi också skapa lösningarna genom att ställa om våra levnadsvanor och samhällen. Omställning till ny teknik, innovationer och nya produkter och affärsmodeller är viktiga byggstenar, men kommer inte att räcka för att ställa om till ett i grunden hållbart samhälle som utvecklas och anpassas efter naturens förutsättningar. En inre omställning som leder till ändrade attityder, tankesätt och levnadsvanor hos människor är nödvändig. Det krävs även en förändrad syn på relationen mellan människan och naturen, och i förlängningen om naturens ställning inom såväl juridiken som politiken. En sådan diskussion, om naturens rättigheter, pågår såväl globalt som inom Sverige. Forskning, kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning kommer att vara centrala byggstenar i övergången till ett hållbart samhälle, här har även skolan en viktig roll att fylla. Samhällsplaneringen ska ge människor möjlighet och förutsättningar att leva miljöklokt och nära naturen, såväl i staden som på landsbygden. Alla behöver tillgång till och kunskap om naturen för att motiveras till att leva hållbart. Hållbar samhällsplanering och samhällsekonomi kommer också att vara en förutsättning för att underlätta och möjliggöra en omställning till hållbara konsumtions- och produktionskulturer. Företag, offentlig sektor och resursstarka grupper måste ändra sina konsumtionsmönster
och samhället behöver ställa om till en ekonomisk modell där resurserna används på ett effektivt och hållbart sätt.

För att uppnå ett hållbart och solidariskt samhälle krävs radikala förändringar i såväl samhällsbygge och ekonomiska ramvillkor som individuella livsstilar. Alla vi människor måste bli mer miljökloka, handla därefter och anpassa våra liv och samhällen efter naturens förutsättningar.

Miljökvalitetsmål

Globala mål

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet

4.1

Ökad kunskap om och tillgång till naturen

Naturen ska vara närvarande i våra samhällen, både för vår och sin egen skull. En förståelse för människans beroende av naturen är en viktig del i att vilja skydda och bevara den och lägga om till en hållbar livsstil.

Lokalt, regionalt och nationellt verkar vi för allas tillgång till naturen praktiskt, socialt och kulturellt. Vi gör det bland annat genom att sprida kunskap om naturen och ordna utflykter och aktiviteter. Alla, inte minst barn och unga, ska få uppleva, trivas och ha roligt i naturen. Det är viktigt att lära sig om växter, djur, kretslopp, kopplingen mellan människa och natur, samt mellan stad och land och hur dessa kopplingar blir hållbara.

Samhällsplaneringen ska främja allas närhet till naturen. Det behövs grön stadsplanering i städerna och fungerande infrastruktur och andra samhällstjänster som förbättrar livsvillkoren på landsbygden. Lokalsamhällen ska ha rätt till sin närnatur. Samer ska ha möjlighet att utöva sin kultur och enligt sedvanerätt nyttja naturområden för sina traditionella näringar. Traditionell kunskap ska respekteras.

Globalt verkar vi, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, för att stödja lokalbefolkningars och urfolks rätt till kunskap, information och organisering. Det är viktiga förutsättningar för att människor ska kunna påverka sina rättigheter till land- och vattenområden och en giftfri miljö. Traditionell kunskap ska respekteras.

4.2

Främja lärande för hållbar utveckling i skolan

För att unga ska förvalta planeten på ett miljöklokt sätt i framtiden behöver alla elever få kunskaper och färdigheter för att främja en hållbar utveckling.

Lokalt och nationellt främjar vi naturupplevelser och sprider kunskap, metoder och skolmaterial. På så sätt ger vi unga tillgång till information som gör det möjligt att bilda sig en egen uppfattning om miljöproblemens vidd och vikten av aktiva val och hållbar livsstil. Vi driver också på och bevakar att lärande för hållbar utveckling införs och vidareutvecklas i skolorna.

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet

4.3

Hållbara konsumtions-kulturer

För att värna naturen och hållbart bruka våra naturresurser måste konsumtions- och produktionsmönster anpassas efter planetens gränser.

Lokalt och regionalt verkar vi för attityd- och beteendeförändringar såsom "ägodelning", reparation av varor, byte eller försäljning av begagnade varor. Vid nykonsumtion uppmuntrar vi till köp av hållbara och miljömärkta varor. Offentlig upphandling är ett sätt att ställa miljökrav på varor och tjänster och göra utbudet mer hållbart.

Nationellt verkar vi för styrmedel för hållbara livsstilar och en hållbar konsumtionskultur. I den ersätter resurssnål tjänstekonsumtion i möjligaste mån varukonsumtion och miljömärkningar vägleder till bättre val. EU-lagstiftningen för produktion, varor och material behöver bli skarpare för att bättre skydda miljön och människors hälsa. Konsumentinformation om till exempel farliga kemikalier i utvalda varugrupper och nyttan med ekologisk och hållbar mat uppmuntrar till attityd- och beteendeförändringar.

Globalt verkar vi, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, för att människor som lever i fattigdom får tillgång till varor och tjänster som minskar fattigdomen och samtidigt ger ett hållbart nyttjande av naturresurser. Våra samarbetsorganisationer får stöd i att bedriva ett effektivt mobiliserings- och påverkansarbete för hållbara konsumtionskulturer och ökad global konsumentmakt. En internationell kemikalieförvaltning som tar hänsyn till miljö och hälsa krävs för att få hållbara varor.

4.4

Hållbar samhälls-ekonomi

För att värna naturen och hållbart bruka våra naturresurser måste investeringar, produktion och näringslivets villkor anpassas efter de planetära gränserna.

Lokalt och regionalt verkar vi för att underlätta hållbara affärsmodeller och resursflöden såsom system för sortering och återanvändning av olika material och produkter.

Nationellt verkar vi för att nyansera den samhällsekonomiska debatten och problematisera hur utveckling och välfärd mäts. Vi uppmuntrar till forskning och utveckling inom områden som kan bidra till ett hållbart samhällsbygge. Däribland hur gröna innovationer och hållbara affärsmodeller kan främjas, hur värdet av naturens nyttor kan synliggöras, hur rekyleffekter vid effektiviseringar kan hanteras samt vilka ramvillkor som ger näringslivet de starkaste incitamenten för miljömässigt och socialt ansvarstagande. Hållbarhetsperspektivet måste få större utrymme i EU:s handelspolitik, bilaterala handelsavtal och andra politiska överenskommelser.

Globalt verkar vi, genom och tillsammans med våra samarbetspartner, för att förvaltningen och fördelningen av naturresurser ska bli mer rättvis och hållbar. Finanssektorns investeringar, liksom utvecklingssamarbete och stöd till utlandsinvesteringar, ska ske hållbart.

Föreningens resurser

En stark och inflytelserik organisation

5

När makthavare inte agerar tillräckligt kraftfullt utifrån allvaret i miljö- och klimatproblemen faller ett tungt ansvar på miljöorganisationer och aktivister att vara de som driver på för en hållbar utveckling och för att skydda miljön. Därför behöver den svenska miljörörelsen bli en ännu större och starkare folkrörelse med förankring i alla delar av samhället.

Villkoren för civilsamhället präglas i dag av en rad nya utmaningar som förändrade förutsättningar för att rekrytera och behålla medlemmar samt bedriva insamlingsarbete i en föränderlig och allt mer globaliserad och digitaliserad värld. Detta ställer också nya krav på metod- och kompetensutveckling samt på ett starkt ledarskap inom civilsamhället.

Miljöutmaningarna är globala och behöver bemötas med ett starkt engagemang med lokal förankring. Det civila samhället spelar en viktig roll för utvecklingen i världen. Samtidigt sker en oroande utveckling i många länder. Demokratiska rättigheter hotas i allt större utsträckning och utrymmet för det civila samhället minskar. Svenska aktörer i civilsamhället spelar en viktig roll för att verka för demokrati och ett aktivt och inkluderande föreningsliv på hemmaplan och samtidigt samverka med och vara delaktiga i att stärka den globala miljörörelsen.

Medielandskapet i Sverige och världen fortsätter att utvecklas snabbt. För att ligga i framkant krävs kontinuerliga investeringar i teknik och kompetens. Traditionella medier tappar mark samtidigt som det finns ett sug efter information med djup och av hög kvalitet. Det blir även allt viktigare att nå ut till fler än de redan frälsta med vetenskapligt baserad fakta och information. Vilseledande information blir allt vanligare i det nya medielandskapet vilket kräver att felaktiga påståenden bemöts med fakta och att miljöfrågorna förklaras från grunden.

För att bli en ännu starkare och mer inflytelserik organisation behövs ett ökat medlemsantal och fler aktiva medlemmar som stannar länge, mer resurser till miljöarbetet samt ett arbete för att aktivt stötta och stärka miljöengagerade. Vi behöver också utveckla våra metoder och samarbetsformer, i Sverige och globalt. Vi behöver bli en ännu mer inkluderande organisation och utveckla fler metoder för att nå alla grupper i samhället, inte minst nyanlända svenskar som vi vill knyta till oss i arbetet för miljö och natur. En tydlig och övertygande kommunikation och ett stärkt ledarskap i hela föreningen är en förutsättning för ett effektivt miljöarbete.

Globala mål

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet	
5.1 **Stärkt medlemskraft**	Vi ska öka både antalet föreningsaktiva medlemmar och antalet medlemmar totalt samt få dem att stanna länge i föreningen. För att lyckas växa behöver vi stärka redan föreningsaktiva medlemmar och arbeta inkluderande för att nå ut till alla delar av samhället.	Vi vill och ska vara en organisation med ett hållbart engagemang som är bra både för miljön och för de människor som engagerar sig. Med en stark folkrörelse ökar vårt inflytande och vår möjlighet att påverka.
5.2 **Mer resurser till miljöarbetet**	Vi ska öka våra insamlade medel och medlemsintäkter. Våra företagssamarbeten ska stärkas och utvecklas, så att vi kan öka våra intäkter och samtidigt påverka näringslivet i dess hållbarhetsarbete. Genom breddad finansiering minskar vi sårbarheten och ökar möjligheten att arbeta långsiktigt, klokt och strategiskt. Vi ska vara ett självklart val för företag, privatpersoner och institutionella givare som vill bidra	ekonomiskt till en hållbar utveckling. Fördelningen av resurser inom rörelsen ska utgå från prioriterade behov, såväl centralt som lokalt, och en analys av hur vi kan maximera effekterna av vårt arbete. Vi ska också stärka kapaciteten och förutsättningarna för lokal och regional insamling samt öka och bredda finansieringen till vårt globala arbete.
5.3 **Starkare mobilisering och vassare påverkan**	Vi ska utveckla våra metoder för mobilisering och påverkan kring miljöfrågor, både inom föreningen och gentemot allmänheten. Vi ska öka samarbetet mellan föreningens olika delar. Ett särskilt fokus kommer att ligga på att stärka arbetet med opinionsbildning och lokal/regional politisk påverkan, genom traditionella metoder såsom medborgarförslag, remissvar och att driva ärenden för att skydda naturområden, men även genom nya digitala påverkansmetoder. För att få en stark folkrörelse behöver all kompetens inom	föreningen tas tillvara. Utbildning och kompetensutveckling är viktiga byggstenar. Ett framgångsrikt mobiliseringsarbete förutsätter en demokratisk organisation med en mångfald av metoder och tilltal. Vi ska engagera människor med olika bakgrund, erfarenheter och kompetenser. Vi vill engagera fler unga i samarbete med Fältbiologerna. För att åstadkomma detta behöver vi stark kommunikation som når ut, folkbildar och engagerar, till exempel genom att lyfta goda exempel från kretsar och länsförbund.

Mål till 2022	Verksamhet för att uppnå målet

5.4

En stärkt global miljörörelse

Vi ska utveckla och öka vårt arbete med organisations- och verksamhetsstöd till våra samarbetsorganisationer globalt. Vi ska också utveckla och hitta nya samverkansformer för att som förening agera tillsammans med andra organisationer och nätverk i det globala påverkansarbetet. Vi ska bli ännu bättre på att stödja miljökämpar som utsätts för hot eller våld och vi ska bidra till bättre förutsättningar att bedriva globalt miljöarbete. Vi ska lyfta fram hur miljöfrågor påverkar människor och natur i låg- och medelinkomstländer.

5.5

Trovärdig, synlig och inflytelserik kommunikation

Vi ska ha en trovärdig, synlig och inflytelserik kommunikation. Naturskyddsföreningen ska vara en säker källa som medier, makthavare och allmänhet vänder sig till för korrekt information och fakta. Vi ska granska och bemöta falska påståenden i debatten och skapa opinion, engagemang och beteendeförändringar. Genom att förklara miljöfrågorna från grunden och vara tydliga med vad som behöver göras verkar vi för en mer kunskapsbaserad samhällsdebatt. Vi ska bedriva högkvalitativ journalistik, genomföra engagerande kampanjer och utveckla vår medlemskommunikation.

5.6

Starkare ledarskap i en effektiv och kraftfull organisation

Vi ska satsa på ett hållbart och mobiliserande ledarskap i hela föreningen och över hela landet, såväl hos ideellt aktiva som anställda. Vi ska utveckla organisation, ledarskap och arbetsmetoder för att maximera vår påverkan och effektivisera vårt arbete på alla nivåer samt locka till oss och behålla rätt kompetens för långsiktig framgång. Jämställdhet, mångfald och inkludering ska genomsyra Naturskyddsföreningen och all vår verksamhet.

Ordlista

Agenda 2030/Globala målen/SDG, Agenda 2030 antogs av FN:s generalförsamling år 2015 och innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling. Målen syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Förkortas ibland även SDG, Sustainable Development Goals. I bilagan "Förteckning över de svenska miljökvalitetsmålen och de globala målen" finns en förteckning över alla 17 målen.

Agroekologi är både ett praktiskt jordbrukssystem och ett forskningsområde. Ekologisk produktion bygger i likhet med mycket annat jordbruk på agroekologi, ett system där bönders erfarenhet av att bruka jorden och kunskap om ekologi är grundstenar (se ekologiskt jordbruk nedan). Agroekologisk odling utgår från platsens förutsättningar, till exempel klimat, jordart och naturliga fiender till skadegörare, och förutsätter inte användning av kemiska insatsmedel.

Agroforestry (skogsjordbruk) är ett samlingsnamn för olika former av markförvaltningssystem där fleråriga växter (exempelvis träd och buskar) integreras med odling eller djurhållning. Träd som planteras på åkrar och fält tillför marken näring, ger skugga som skyddar mot uttorkning och motverkar erosion.

Biologisk mångfald, med biologisk mångfald menas variationen mellan arter, inom arter och livsmiljöer.

Ekologiskt jordbruk, innebär bland annat att odlingen sker utan kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel. Istället använder lantbrukaren stallgödsel, kvävefixerande grödor, åtgärder som förebygger insektsangrepp med mera. Djuren på en ekologisk gård är ute mer och fodret är till största delen odlat på den egna gården. Ekologiskt jordbruk följer EU:s förordning om ekologisk produktion. Ekologiska varor märks med EU-ekologiskt eller Krav.

Folkbildning handlar om att sprida kunskap och höja samhällets kunskapsnivå, utanför det vanliga utbildningssystemet. Folkbildning stärker demokratin, utjämnar utbildningsklyftor och främjar mänskliga rättigheter. I Naturskyddsföreningen använder vi begreppet för de aktiviteter och projekt där vi långsiktigt strävar efter att höja människors grundläggande kunskaper om hållbar utveckling, utan att det nödvändigtvis är knutet till en aktuell fråga eller en viss kampanj.

Hållbarhet, det finns tre dimensioner av begreppet hållbarhet; miljömässig, social och ekonomisk. Miljömässig hållbarhet innebär att leva och använda resurser utan att äventyra ekosystem och miljön så att även framtida generationer kan få sina behov tillgodosedda. Social hållbarhet innebär ett samhälle där mänskliga rättigheter uppfylls. Ekonomisk hållbarhet handlar om att motverka fattigdom och tillgodose människors grundläggande behov i relation till jordens ändliga resurser, det vill säga en ekonomisk utveckling som inte negativt påverkar den miljömässiga eller sociala hållbarheten.

Hållbar konsumtion innebär att konsumtionen sker i enlighet med de tre hållbarhetsdimensionerna (se hållbarhet ovan). I vissa fall förutsätter en hållbar konsumtion även en minskad konsumtion, men all konsumtion är inte skadlig för miljön. Resurssnål tjänstekonsumtion som massage eller kulturupplevelser som teater belastar inte miljö och klimat på samma sätt som resursintensiv varukonsumtion.

Kapacitetsutveckling är aktiviteter som syftar till att stärka kapaciteten/handlingskraften hos en annan person eller organisation. Det kan vara genom ekonomiska bidrag, utbildning, information eller praktiska färdigheter/kunskap.

Klimatsmart är mänsklig påverkan som i förhållandevis liten utsträckning bidrar till orsakar klimatförändringar.

Makthavare är inflytelserika personer inom politiken, näringslivet eller offentlig sektor – eller andra tongivande personer i samhället.

Medborgardata är data som samlats in med hjälp av allmänheten, detta brukar kallas medborgarforskning eller benämns ibland med den engelska termen "Citizen Science".

Miljöklok, en miljöklok människa förstår sin roll i ekosystemet och lever ett hållbart liv anpassat efter naturens förutsättningar.

Miljökvalitetsmålen se "miljömålen" nedan.

Miljömålen är av riksdagen beslutade mål för Sveriges miljöarbete. Miljömålssystemet består av tre slags mål – generationsmålet, miljökvalitetsmålen och etappmålen. Naturvårdsverket har det samordnande ansvaret för genomförandet. I bilagan "Förteckning över de svenska miljökvalitetsmålen och de globala målen" finns en förteckning över alla 16 miljökvalitetsmålen.

Motståndskraft eller resiliens är den långsiktiga förmågan hos ett system att hantera förändringar och fortsätta att utvecklas. Det handlar alltså både om motståndskraft, anpassningsförmåga och utveckling. Ekologisk resiliens handlar om ekosystemens motståndskraft och återhämtningsförmåga. Social resiliens handlar om samhällets förmåga att återhämta sig från samhällskriser eller naturkatastrofer och hänger delvis ihop med ekologisk resiliens.

Mobilisering innebär att kraftsamla genom att engagera och aktivera människor för att åstadkomma förändring.

Mänskliga rättigheter, FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna innehåller universella rättigheter som gäller för alla och envar. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan staten och enskilda människor. De utgör en begränsning av statens makt över individen och slår samtidigt fast vissa skyldigheter för staten gentemot individen.

Nationella klimatplaner tas fram av de länder eller grupper av länder som är parter till FN:s Klimatkonvention. De nationella klimatplanerna planeras, beslutas och genomförs nationellt. Planerna täcker både utsläppsminskningar och anpassningsåtgärder.

Naturens bidrag till människor är ett begrepp som lanserats som en vidareutveckling av begreppet **ekosystemtjänster**. Ekosystemtjänster är funktioner hos ekosystemen i naturen som gynnar oss människor genom att upprätthålla eller förbättra vårt välmående och våra livsvillkor (med eller utan vår inblandning). Exempel på ekosystemtjänster är den pollinering som utförs insekter eller andra djur, skydd mot naturkatastrofer som översvämningar och jordskred, vattenrening via till exempel våtmarker eller musslor, naturlig skadedjursbekämpning, grönytor för rekreation, minskning av partikelhalter och växthusgaser och bildandet av bördig jord. Begreppet ekosystemtjänster används ibland med ett snävt fokus på monetärt värderade tjänster. Naturens bidrag till människor är ett vidare begrepp som tagits fram i syfte att öka fokus på sociala, kulturella och andliga perspektiv på naturen. Istället för att betrakta naturen som leverantör av tjänster och ligger tonvikten på människans relation till naturen. När naturnyttor bedöms måste de ses ur flera olika perspektiv samtidigt, samma nytta kan hålla flera värden. Mat, till exempel, kan inte betraktas bara som föda, den fyller också viktiga sociala och kulturella behov. I det här dokumentet har vi kallat naturens bidrag till människor för "naturens nyttor" i löpande text.

Naturens nyttor, i det här dokumentet har vi valt att kalla "naturens bidrag till människor" för naturens nyttor i löpande text eftersom att det är ett mer lättillgängligt begrepp. För en närmare beskrivning av "naturens bidrag till människor" se ovan.

Närnatur är naturområden som finns nära där människor bor och verkar eller går i förskola/skola. För att fler personer ska ha möjlighet att ta del av det naturen erbjuder är avstånd centralt.

Opinionsbildning är när man genom för aktiviteter för att påverka uppfattningar, ställningstaganden och ageranden hos enskilda individer, organisationer, företag med flera i en för opinionsbildaren önskad riktning.

Parisavtalet, 2016 trädde det globala klimatavtalet från Paris i kraft. Avtalet förhandlades fram under perioden 2011–2015 och beslutades vid klimatmötet COP21 i Paris 2015. Kärnan i Parisavtalet är att minska utsläppen av växthusgaser, samt att stödja de som drabbas av klimatförändringarnas effekter.

Planetära gränser är ett koncept utvecklat av forskare vid Stockholm Resilience Centre. Analysen bygger på olika miljöproblem som vart och ett har ett eget gränsvärde. Om ett gränsvärde överskrids kan det leda till oöverskådliga miljöeffekter, med risk för stora negativa konsekvenser för dagens och framtida samhällen.

Nio planetära gränser har definierats:

- klimatförändring,
- förlust av biologisk mångfald,
- ozonskiktets uttunning i stratosfären,
- havsförsurning,
- biogeokemiska flöden (fosfor- och kvävecykler),
- förändrad markanvändning (till exempel avskogning),
- färskvattenanvändning,
- aerosoler i atmosfären (mikroskopiska partiklar i atmosfären som påverkar klimatet och levande organismer), och
- nya kemiska substanser (till exempel organiska föroreningar, radioaktivt material, nanomaterial och mikroplaster).

Resiliens se "motståndskraft" ovan.

Samarbetsorganisation, en samarbetsorganisation är en oberoende civilsamhällesaktör som Naturskyddsföreningen samverkar med inom ramen för det globala arbetet.

Stabila kolsänkor, en kolsänka är när koldioxid från luften binds till något som t ex marken, havet eller växtlighet. En kolsänka kan ske naturligt eller via tekniska lösningar som t ex att pressa ner koldioxid i gamla gruvor. En stabil kolsänka innebär att kolet fortsätter vara bundet till sänkan under en längre tid, målet är att sänka koldioxidhalten i luften. Vilka tekniska lösningar som kommer att fungera i praktiken återstår att se, det råder heller inte konsensus om hur koldioxidlagring i naturen ska beräknas för att stämma överens med verkligheten.

Styrmedel, för att påverka människors beteenden i en mer hållbar riktning kan våra politiker använda sig av **juridiska styrmedel** som lagar och regler, **ekonomiska styrmedel** som till exempel skatter, avgifter eller bidrag, eller **informativa styrmedel** som miljömärkning och konsumentvägledning.

Svenska miljömålen, se "miljömålen" ovan.

Transportarbete är förflyttningen av passagerare eller gods via en transporttjänst. Transportarbetet kan också delas in i persontransportarbete och godstransportarbete.

Bilagor

Förteckning över de svenska miljökvalitetsmålen och de globala målen

Naturskyddsföreningens arbete relaterar till de svenska och globala målen på tre olika sätt. För det första genom att bidra till genomförandet av målen, för det andra i arbetet med att påverka politiken och för det tredje som en hävstång för vårt arbete med till exempel kommunikation och fundraising. Varje målområde i framtidsstrategin är märkt med ikoner som visar vilka svenska och globala mål som de hänger ihop med. Se följande sammanställning av miljökvalitetsmålen och de globala målen.

Svenska miljökvalitetsmålen

De 16 miljökvalitetsmålen är

Globala miljömålen

De 17 globala målen är

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Föreningen har närmare en kvarts miljon medlemmar och finns i lokalföreningar och länsförbund över hela landet. Välkommen att bli medlem, skänka en gåva eller bli företagssponsor.

PG 90 19 09-2

Åsögatan 115
Box 4625, SE-116 91
Stockholm, Sweden

+46 (0)8 702 65 00
www.naturskyddsföreningen.se

Naturskyddsföreningen